

Do pred kratkim so domnevali, da je fragment, ki so ga sprva hranili v turškem mestu Maraš, izgubljen, vendar so ga znova odkrili v leningrajskem Eremitažu.

Fragment osebuje 33 znakov v dveh vrstah, ki se berejo po sistemu »bustrofedon«. Nekaj znakov je poškodovanih. Hetitologi si niso edini v transkripciji, prevod prve vrstice, ki je bolje ohranjena, pa bi se lahko glasil: »...srd je bil (adjektiv) bratom in sestram napovedan«.

A. G. Perihanjan, *O izvoru armenske pisave*. Avtor je razpravo posvetil 1600-letnemu jubileju Mesropa Maštoca, ki ga ima armenska zgodovinska tradicija za izumitelja armenske pisave. Analiza znakov armenskega alfabeta kaže, da ni bilo dolgotrajnega razvojnega procesa, ampak da je nastal proti koncu 4. stoletja po grških fonetičnih principih in razvrstitvi fonemov, vzorec za znake pa je bila severnomezopotamska varianta aramejske pisave, ki so jo v Armeniji uporabljali v predkrščanskem obdobju. Tesno sorodstvo v vseh glavnih potezah kažeta tudi georgijski in albanski alfabet. Razpravo dopolnjuje pet primerjalnih tabel.

I. M. Djakonov in V. A. Livšic, *Nove najdbe dokumentov v stari Nisi*. Do leta 1957 je partski arhiv iz Stare Nise štel že prek 2100 ostrakov, od katerih jih večina izvira od izkopavanj vinskih skladišč utrdbe Mihrdatkr. Tako nam je znano marsikaj o vinogradništvu in vinskem gospodarstvu v Stari Nisi.

V poznejših izkopavanjih v letih 1959—1961 so severno od vinskih skladišč našli skoraj 500 celih ostrakov in delov, poleg velikega števila črepinj. Na njih so se zvrstile skoraj vse vrste napisov, ki so bile znane že od prej. Ponekod so zanimivi dostavki o času in načinu shranjevanja vina. Med novimi najdbami so tudi obrzci, značilni za štirideseta, petdeseta leta arsakidskega obdobja, pojem »satrap« pa je v partskih časih verjetno pomenil »upravnik manjšega ozemlja«.

Avtorja sta uvrstila v razpravo nekaj transkripcij in prevodov zanimivejših tekstov. Iz nekega takega teksta, ki govori o skladiščenju vina, dobimo dragocene podatke za termine partskega koledarja, drug zanimiv tekst govori o oskrbovanju s hrano delavcev v skladiščih.

V prilogi so poleg fotografij in avtografij leningrajskega fragmenta hetitskega hieroglifskega napisa še številne fotografije in avtografije zanimivejših ostankov iz Stare Nise.

F. Milavec

G. Alföldy, *Die Hilfstruppen der römischen Provinz Germania inferior*. Epigraphische Studien 6, 1968, 238 str.; izdajata Landschaftsverband Rheinland in Rheinisches Landesmuseum, Bonn.

Izredno pospešena delavnost porenškega deželskega muzeja v Bonnu na področju epigrafike se najbolj kaže v načrtnem izhajanju novega glasila ES, ki prinaša poleg zbirnih številok z mnogimi prispevki tudi samostojne monografije s tega področja. Taki vrsti obdelave je posvečen tudi šesti zvezek, v katerem obravnava G. Alföldy pomožne enote v rimski provinci Germania inferior.

Čeprav so obstajala izčrpna preddela Ritterlinga, Steina, Krafta in drugih o rimskem vojaštvu v Porenju, pa je šele načrtna analiza vseh pogledov na sestav, razpored, taktiko, vodstveni kader in vlogo pomožnih enot pri zgodovini province Germ. inf. pokazala, kako velike so bile vrzeli v našem dosedanjem poznavanju. Pri tem je bilo delo G. Alföldyja še posebno težko, ker so — v nasprotju do drugih provinc — na obravnavanem področju našli doslej le 3 vojaške diplome, ki naštevajo enote iz flavijskega obdobja in časa Antonina Pija. Tudi napisi sami so le v manjši meri uporabni, ker so časovno in geografsko neprimerno razvrščeni. Tretji razlog, da so ravno pomožne enote slabo proučene, tiči tudi v tem, da je na področju te province le malo raziskanih in odkopanih taborišč.

V pregledu enot je za nas pomembnih več enot iz naših krajev, tako cohors I in II Breucorum, ale Noricorum, cohors III Dalmatorum pia fidelis,

cohors I Latobicorum et Varcianorum, cohors I Pannoniorum et Delmatarum equitata civium Romanorum, cohors II Varcianorum equitata civium Romanorum, ker dokazujejo rekrutiranje vojakov za pomožne enote tudi v naših krajih. Od teh je za nas posebnega pomena cohors I Latobicorum et Varcianorum in ugotovitve, do katerih je prišel G. Alföldy. Prva zadeva samo številčnost obeh plemen. Sodeč po tem, pravi G. Alföldy, da poznamo poleg kohorte, v kateri so služili Varciani in Latobiki skupaj, še cohors II. Varcianorum; vidimo, da so ti postavili še neko lastno enoto. Iz tega sklepa, da so bili Varciani močnejša civitas, ki je naseljevala območje Andautonije in še vzhodno obrobje Siska. V nasprotju do drugih kohort panonskega staroselstva (cohortes I—VIII Breucorum in nekaj cohortes Pannoniorum) sta nastali kohorti Varcianov in Latobikov šele mnogo za panonsko-dalmatinskim uporom v letih 6—9. Očitno obe civitates nista bili udeleženi pri uporu in zato ni bilo razloga, da bi mladino teh plemen odstranili iz Panonije. V sredini 1. stoletja pa so Varciani že vključeni v rimsko vojsko, toda ne v samostojnih enotah. Le malo je verjetno, da bi prebivalstvo obeh malih plemen v istem času dalo vojake za izpopolnitev dveh lastnih avksiliarnih kohort. Najbolj zgodnja pričevanja za latobiške in varcianske kohorte so iz zgodnjega flavijskega časa. Pri tem povezuje Alföldy Tacitejsko opombo o »quingenti Pannonii, nondum sub signis« in prihaja tako do sklepa, da je bilo petsto Panoncev leta 69 vpoklicanih za prav takrat sestavljeni kohorti I Latobicorum et Varcianorum ali II Varcianorum. Po napisu iz Kölna in diplomi iz Xantena vidimo, da je bila ta enota v Porenju od leta 69 oziroma 70 do 158.

V mnogih tabelaričnih pregledih je podal G. Alföldy ne le časovno razpredelnico, kdaj so bile enote vzpostavljene, temveč tudi cursus, starost, nacionalni sestav in poveljniški kader ter pravni položaj vojakov pomožnih čet.

Zaključek tega dela je zgodovinski oris o vlogi pomožnih enot v vojaški zgodovini province Germania inferior. Sledijo pregledi in epigrafski dokazi ter na koncu register za lažjo uporabo knjige.

Tako je G. Alföldy tudi v svoji novi domovini odlično obdelal spomenike rimske dediščine. S tem delom pa je hkrati postavil temelje za nadaljnje proučevanje rimskih vojaških starin, ki za čudo v tem delu Nemčije doslej niso bile deležne pozornosti.

P. Petru

Gerhard Winkler, *Die Reichsbeamten von Noricum und ihr Personal*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl., Sitzungsberichte 261. Band, 2. Abhandlung, Wien 1969, str. 181 in 2 tabli.

Razprava o rimski upravi Norika — spisal jo je kot disertacijo že 1958 G. Winkler — je tudi za nas pomembno delo, saj obravnava v precejšnji meri prav spomeniško izročilo noriškega dela Slovenije. Posebej važno se mi zdi dejstvo, da je večina napisov z omembo prokuratorjev drugega stoletja odkritih v Celju. Bogastvo napisov te metropole je sedaj docela živo pred nami tudi po zaslugi Vere Kolšek, ki je medtem izdala živahen, a kleno napisan Vodnik po lapidariju Pokrajinskega muzeja v Celju (Spomeniški vodniki 7, 1967). Kako razgibano je bilo življenje v antični Celeji kaže ravno to gradivo. Izbor napisov z omembo prokuratorjev pa znova poudarja vlogo tega mesta v okviru neke širše zastavljene zasnove. Gotovo je tudi v tem vloga Winklerjevega dela, ki ga moramo zato upoštevati tudi mi. Ker je takratni razvoj našega prostora enoten, je za nas vse izrednega pomena poznavanje tega dela.

Po kratkem orisu nastanka rimske province Noricum, v katerem so imeli večino upravnih nalog domači funkcionarji — med njimi je najbolj znan C. Iulius Vepo iz Celeje —, preide na opis noriških upravnikov. Seveda pa je bilo to možno šele s klavdijskim obdobjem, ko je postal Norik rimska provinca. Spričo tega, da je ta sprememba bila mirna, ohranjajo nekateri upravniki iz druge polovice 2. stoletja tudi naziv procurator regni Norici (Ti. Claudius Priscianus, Aelius Maximus, Sex. Baius Pudens, M. Bassaeus Rufus). Ker je imel upravnik province poleg vrhovne sodne oblasti še skrb s financami in poveljstvo nad pomožnim vojaštvom na tem območju, je avtor razčlenil v skopih obrisih tudi vojaško zgodovino. Sledi seznam upravnikov prve faze do mar-